

Облікова картка дисертації (ОКД)

Шифр спецради: ДФ 35.051.071

Відкрита

Вид дисертації: 08

Державний обліковий номер: 0822U100926

Дата реєстрації: 12-09-2022



1. Відомості про здобувача

ПІБ (укр.): Яворська Андріана Михайлівна

ПІБ (англ.): Yavorska Andriana Mykhailivna

Шифр спеціальності, за якою відбувся захист: 103

Дата захисту: 08-09-2022

На здобуття наукового ступеня: Доктор філософії (д.філ)

Спеціальність за освітою: Географія

2. Відомості про установу, організацію, у вченій раді якої відбувся захист

Назва організації: Львівський національний університет імені Івана Франка

Підпорядкованість: Міністерство освіти і науки України

Код ЄДРПОУ: 02070987

Адреса: вул. Університетська, буд. 1, м. Львів, Львівська обл., 79000, Україна

Телефон: 380322616048

E-mail: zag_kan@lnu.edu.ua

WWW: <http://www.lnu.edu.ua>

3. Відомості про організацію, де виконувалася (готувалася) дисертація

Назва організації: Львівський національний університет імені Івана Франка

Підпорядкованість: Міністерство освіти і науки України

Код ЄДРПОУ: 02070987

Адреса: вул. Університетська, буд. 1, м. Львів, Львівська обл., 79000, Україна

Телефон: 380322616048

E-mail: zag_kan@lnu.edu.ua

WWW: <http://www.lnu.edu.ua>

4. Відомості про організацію, де працює здобувач

Назва організації: Львівський національний університет імені Івана Франка

Підпорядкованість: Міністерство освіти і науки України

Код ЄДРПОУ: 02070987

Адреса: вул. Університетська, буд. 1, м. Львів, Львівська обл., 79000, Україна

Телефон: 380322616048

E-mail: zag_kan@lnu.edu.ua

WWW: <http://www.lnu.edu.ua>

5. Наукові керівники та консультанти

Наукові керівники

Паньків Зіновій Павлович (д. геогр. н., професор, 11.00.05)

6. Офіційні опоненти та рецензенти

Офіційні опоненти

Буяновський Андрій Олександрович (к. геогр. н., доц., 11.00.05)

Гарбар Владислав Васильович (к. геогр. н., 11.00.05)

Рецензенти

Кирильчук Андрій Андрійович (д. геогр. н., професор, 11.00.05)

Ямелинець Тарас Степанович (д. геогр. н., доц., 11.00.05)

7. Підсумки дослідження та кількісні показники

Підсумки дослідження: 40 - Нове вирішення актуального наукового завдання

Кількість сторінок: 151

Кількість додатків: 1

Ілюстрації: 8

Таблиці: 15

Схеми:

Використані першоджерела: 153

Кількість публікацій: 11

Кількість патентів:

Впровадження результатів роботи: так

Мова документа: Українська

Зв'язок з науковими темами: № 1010U001424; № 0111U008007; №0114U000869

8. Індекс УДК тематичних рубрик НТІ

Індекс УДК: 624.131;624.121, 911.2:631.4, 631.4:911.2(477.8:292.452)

Тематичні рубрики: 38.63.15, 39.19.27

9. Тема та реферат дисертації

Тема (укр.)

Ініціальні ґрунти Верховинського Вододільного хребта Українських Карпат

Тема (англ.)

Initial soils of the Verkhovyna Watershed Ridge of the Ukrainian Carpathians

Реферат (укр.)

Дисертацію присвячено вивченню проблеми ініціального ґрунтоутворення в Українських Карпатах. Виокремлено, домінуючі чинниками формування ініціальних органогенних ґрунтів є біотичний та мікрокліматичний, саме сукцесійні зміни рослинного покриву зумовлюють еволюцію ініціального ґрунту. Для кожної стадії ініціального ґрунтоутворення характерний свій ценозоформуючий вид, так ембріональні утворення представлені в основному накипними лишайниками (лепрарія (*Lepraria incana* (L.Ach), кладонія жовто-зелена (*Cladonia ochrochlora*), леканоразаплутана (*Lecanora intricata* (Ach.) Ach), умбілікрія циліндрична (*Umbilicaria cylindrica* (L.) Delise); ґрунтоподібні тіла формуються головню під листовими лишайниками (*Parmelia saxatilis*). Первинні ґрунти характеризується домінуванням у гірсько-лісовій зоні мохів леукобрія сизого (*Leucobryum glaucum* (Hedw.) Angsts.), а в субальпійській – політріхуму стиснутого (*Polytrichum strictum*). З поступовою еволюцією ініціального ґрунту поселяються вищі угруповання, а саме лучне різнотрав'я (тимофіївка лучна (*Phleum pratense*)), дернових злаків (біловус стиснений (*Nardus stricta*)), чагарники (чорниця звичайна (*Vaccinium myrtillus*)), брусниця звичайна (*Vaccinium vitis-idaea*)), ялівець звичайний (*Juniperus communis*)). Характерною особливістю морфологічної будови ініціальних ґрунтів є незначна потужність ґрунтового профілю, який складається з одного – двох генетичних горизонтів. Потужність горизонту оторф'янілої дернини (Td) коливається в межах 3–21 см залежно від стадії ґрунтоутворення та продуктивності рослинного біоценозу. Торфовий горизонт залягає безпосередньо на виходах щільного пісковика, з збільшенням часу ґрунтоутворення формується перехідний горизонт. Потужність торфового горизонту коливається в межах 5–21 см. Слабомінералізований торфовий горизонт темно-сірого забарвлення з бурим відтінком, органічна речовина слабозрозкладена, пронизаний дрібним корінням, кількість якого зменшується у напрямку до породи. Дослідження особливостей морфологічної будови ініціальних ґрунтів (потужністю профілю, можливістю поділу на генетичні горизонти, здатність відділятися від породи) та сукцесій рослинних угруповань дозволили виділити генетичний ряд ініціальних ґрунтів: ембріональні утворення, ґрунтоподібні тіла, первинні ґрунти, примітивні (молоді) ґрунти. Встановлено, що генеза ініціальних органогенних ґрунтів обумовлена головню локальними чинниками ґрунтоутворення, а саме кліматичним та біотичним. Так ініціальні ґрунти проходять ряд послідовних еволюційних стадій, кожна з яких має свої характерні особливості та є основою для подальшої еволюції. Основними ЕПП, які беруть участь еволюційному розвитку та формуванню ініціальних ґрунтів на різних стадіях розвитку є: декарбонізація ґрунотвірної породи є передумовою для початку ембріонального ґрунтоутворення та формування ембріонального ґрунту; ферсїалітизація – процес накопичення рухомих форм Феруму, обумовлена декарбонізацією, яка притаманний найбільшою мірою для ґрунтоподібного тіла; гумусосїалітизація – перетворення мінеральної маси, під дією нейтральних і слабокислих гумусових речовин, що сприяє частковому виносу основ та формуванню дерново-гумусового (оторф'янілого) горизонту; торфоутворення, яке характерне для всіх стадій (за винятком ембріональної) та зумовлене, головню, кліматичними умовами території дослідження. Для всього ряду ініціальних ґрунтів характерна сильно кисла реакція ґрунтового розчину (рНKCl (2,0 – 4,2) рНН₂O (2,9 – 5,0)), яка зумовлена, в основному, сполуками Алюмінію. На основі результатів досліджень запропоновано доповнення до класифікації ґрунтів України та систематизовано і доповнено відомості про ініціальні ґрунти та ініціальне ґрунтоутворення в Українських Карпатах.

Реферат (англ.)

The dissertation is devoted to the study of the problem of initial soil formation in the Ukrainian Carpathians. The dominant factors in the formation of initial organogenic soils are biotic and climatic, it is the successive changes in vegetation that determine the evolution of the initial soil. Each stage of initial soil formation is characterized by its cenozoic form, so embryonic formations are represented mainly by calcareous lichens (*Lepraria incana* (L.Ach), *Cladonia ochrochlora*), *Lecanora intricata* (L. (Delise); soil-like bodies are formed mainly under leaf lichens (*Parmelia saxatilis*). Primary soils are characterized by domination in the mountain-forest zone of mosses of *Leucobryum glaucum* (Hedw.) Angsts.) With the gradual evolution of the initial soil, higher groups settle, namely meadow grasses (*Phleum pratense*), turfgrass (*Nardus stricta*), shrubs (blueberry (*Vaccinium myrtillus*)) (*idea*)), juniper (*Juniperus communis*)). A characteristic feature of the morphological structure of the initial soils is the insignificant thickness of the soil profile, which consists of one or two genetic horizons. The thickness of the horizon of peat turf (Td) varies between 3–21 cm depending on the stage of soil formation and productivity of the plant biocenosis. The peat horizon lies directly at the outlets of dense sandstone, with increasing soil formation time a transitional horizon is formed. The thickness of the peat horizon varies between 5–21 cm. Slightly mineralized peat horizon of dark gray color with a brown tinge, organic matter is poorly decomposed, permeated with small roots, the amount of which decreases towards the rock. Studies of the morphological structure of initial soils (profile thickness, possibility of division into genetic

horizons, ability to separate from the breed) and successions of plant groups allowed to identify a number of genetic soils: embryonic formations, soil-like bodies, primary soils (young soils, primitive). The genesis of initial organogenic soils is mainly due to local factors of soil formation, namely climatic and biotic. Thus, the initial soils go through a series of successive evolutionary stages, each of which has its own characteristics and is the basis for further evolution. The main processes involved in the evolutionary development and formation of initial soils at different stages of development are: decarbonization of the soil-forming rock is a prerequisite for the beginning of embryonic soil formation and the formation of embryonic soil; fersialitization – the process of accumulation of mobile forms of iron, due to decarbonization, which is most characteristic of the soil-like body; humus socialization – the transformation of mineral mass, under the action of neutral and weakly acidic humic substances, which contributes to the partial removal of bases and the formation of sod-humus (peat) horizon; peat formation, which is characteristic of all stages (except embryonic) and is due mainly to the climatic conditions of the study area. A number of initial soils are characterized by a strongly acidic reaction of the soil solution (pH_{KCl} (2.0–4.2) pH_{H_2O} (2.9–5.0)), which is caused mainly by aluminum compounds. Based on the research results, additions to the classification of soils of Ukraine were proposed, and information on initial soils and initial soil formation in the Ukrainian Carpathians was systematized and supplemented.

Голова спеціалізованої вченої ради: Позняк Степан Павлович (д. геогр. н., професор, 03.00.18)

Головуючий на засіданні: Позняк Степан Павлович (д. геогр. н., професор, 03.00.18)

Підпис

М.П.

Відповідальний за подання документів: Жак О. В. (Тел.: 380636075982)

Підпис

**Керівник відділу реєстрації наукової діяльності
УкрІНТЕІ**



Юрченко Т.А.